

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma

Elina Siira

KOTI VALOKUVAAJAN KERTOMANA

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2016
Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12
80100 JOENSUU
(013) 260 6880

Tekijä
Elina Siira

Nimeke
Koti valokuvaajan kertomana

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tarkastellaan, kuinka koti ja asukkaiden identiteetti heijastuvat kodista kuvatuissa interiöörikuviin. Lisäksi työssä pohditaan, mitä ovat ne ilmaisulliset keinot sekä valinnat, joiden avulla valokuvaaja voi tuoda kodista otetuissa kuvissa näkyväksi enemmän kuin pelkän fyysisen tilan.

Tietoperusta koostuu ympäristöpsykologian, visuaalisen kulttuurin sekä valokuvatutkimuksen kirjallisuudesta ja tutkimuksista. Tarkastelu keskittyy kodin, yksilön ja identiteetin välisiin suhteisiin, valokuvan totuudenmukaisuuteen sekä kuvatulkinnan erilaisiin näkökulmiin ja haasteisiin. Työn toiminnallisessa osiossa tuotin kuvasarjan, jonka tekoprosessin kuvasin tekijälähtöisenä vuoropuheluna oman ilmaisun sekä tietopohjan välillä. Lopuksi analysoin kahta kuvasarjani kuvaa semioottisen kuva-analyysin keinoin. Pyrin analyysillä selvittämään, viestivätkö kuvat kodista sekä asukkaidensa persoonasta.

Opinnäytetyön myötä saaduissa päätelmissä korostui valokuvaajan vastuu ja valta kuvan rakentajana. Kotia on mahdollista lähestyä ilmiönä sekä valokuvaajana monin eri tavoin: tavoiteltava viesti sekä haluttu näkökulma määrittelevät ilmaisulliset valinnat. Omassa kuvasarjassani halusin korostaa asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä toimintaa tilassa. Subjektiiivinen tulkinta tuo näkyväksi myös oman tapani hahmottaa maailmaa.

Kieli

suomi

Sivuja 34

Liitteet 1

Asiasanat

koti, valokuva, valokuvatutkimus

THESIS
April 2016
Degree Programme in Design

Sirkkalantie 12
80100 JOENSUU
FINLAND

Author
Elina Siira

Title
Home as Seen by a Photographer

Abstract

This thesis analyses how home and the inhabitant's identity is reflected in interior photos. Additionally, this work considered which are the ways of expression how a photographer can make visible more than physical space in his photos.

The knowledge base consists of literature and research on environment psychology, visual culture and photograph research. The examination is focused on the connection of home, person and identity, the factuality of photograph, and the challenges of different interpretation on image analysis. In the functional part of this thesis, I photographed a series, which I described as a dialog of author-based research. Finally, I analysed two photographs by using semiotic image analysis. In this method I tried to examine if the images relate to the home and the identity of the inhabitant's personality.

The project proved that a photographer has power and responsibility in constructing the photograph. There are multiple ways to approach home as a phenomenon and as photographer: the desired message and viewpoint define the way of impression. In my own series I wanted to emphasize the inhabitant's interaction and action in space. Subjective interpretation makes also visible my own way to perceive the world.

Language

Pages 34

Finnish

Appendices 1

Keywords

home, photograph, photograph research

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Alkuasetelma	6
2.1	Lähtökohdat ja tavoitteet.....	6
2.2	Lähestymistapa ja metodit	7
2.3	Viitekehys	9
3	Koti.....	11
3.1	Koti käsitteenä	11
3.2	Kodin merkitys	12
3.3	Koti ja identiteetti	13
4	Valokuva avattuna	14
4.1	Valokuva ja todellisuus	14
4.2	Valokuvan tulkinnasta.....	15
5	Koti kuvauskohteena.....	17
5.1	Kohteen valinta ja kuvaus	17
5.2	Kuvausprosessi ja kuvien valinta	19
5.3	Omien kuvien analyysi	27
6	Yhteenveto.....	31
7	Pohdinta.....	32
	Lähteet.....	34

Liitteet

Liite 1 Kuvasarja ”Koti valokuvaajan kertomana”

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tavoitteena on tarkastella, kuinka koti ja asukkaiden identiteetti heijastuvat kodista kuvatuissa interiöörikuivissa. Pohdin, mitä ja millaisia ovat ne ilmaisulliset keinot sekä valinnat, joiden avulla kuvaaja voi tuoda valokuvissaan näkyväksi enemmän kuin pelkän fyysisen tilan. Opinnäytetyöni toiminnallisen osion tarkoituksena on tuottaa visuaalisesti kaunis valokuvasarja, jossa kuvauskohteen koti näyttäytyy olemukselleen ja asukkailleen uskollisena arjen näyttämönä.

Tietoperusta käsittelee kodin, yksilön ja identiteetin välisiä suhteita, valokuvan paradoksaalista suhdetta todellisuuteen sekä kuvatulkinnan erilaisia näkökulmia haasteineen. Lähestyn ja käsittelen aihetta tekijälähtöisesti, jolloin käyttämäni tietoperusta liittyy reflektointiin, joka muodostaa vuoropuhelun tekijä- sekä tulkitsija-minän välille. Dialogi esiintyy valokuvausprosessia kuvaavassa osiossa, jossa tuottamiini kuviin viittaamalla perustelen valitsemani näkökulman sekä sitä tukevat ilmaisulliset valinnat. Lopuksi pyrin ottamaan mahdollisimman ulkopuolisen roolin ja analysoin semioottisen kuva-analyysin keinoin kahta kuvasarjani kuvaa. Analyysin tarkoituksena on selvittää, viestivätkö kodista otetut kuvat asukkaiden persoonasta ja identiteetistä, sekä onnistuvatko ne kertomaan jotain olennaista juuri tästä kodista. Opinnäytetyöni kirjallisuuslähteinä käytän monipuolisesti ympäristöpsykologian, visuaalisen kulttuurin, sekä valokuvatutkimuksen aineistoa.

Monialaosaamisesta ja muuntautumiskyvystä on hyötyä ja kilpailuetua työmarkkinoilla sekä liiketoiminnassa. Koen että opinnäytetyöni toimii erinomaisena väylänä kehittää tarvittavaa osaamista ja ammattitaitoani niin sisustussuunnittelijana kuin valokuvaajanakin.

2 Alkuasetelma

2.1 Lähtökohdat ja tavoitteet

Kiinnostukseni persoonallisesti sisustettuja yksityiskoteja kohtaan on saanut minut vuosien ajan hankkimaan lähes kaikki saatavilla olevat sisustukseen erikoistuneet suomalaiset aikakauslehdet. Ensisijaisena kiinnostuksen kohteenani ovat olleet noiden sisustuslehtien kotikuvat. Juttujen leipäteksti sekä jopa kuviin kiinteästi liittyvät kuvatekstit ovat aina olleet minulle toissijaisia. Visuaalisena ihmisenä kuviin uppoaminen on ollut helppoa, ja toisinaan pelkkä estetiikka, kuvan puhdas rytmi sekä värit ja muodot ovat tarjonneet elämyksen, jota kaipaan. Usein olen katsonut kuvia kuitenkin pidempään, ja tutkinut syvällisemmin niissä näkyviä koteja sekä ihmisiä tuossa heille niin merkityksellisessä tilassa.

Kiinnostukseni kotikuviin ja tarve ilmaista itseäni valokuvauksellisesti saivat palaamaan loppukesästä 2015 valokuvausharrastuksen pariin. Kaunista valoa tarjoilevat syyspäivät houkuttelivat kuvaamaan, ja pikkuhiljaa kamera sekä välillä monimutkaisilta tuntuneet säädöt kävivät tutummiksi ja helpommiksi ymmärtää. Kuukausien ajan tallensin ja kuvasin pelkästään omaa kotia, mutta osaamisen karttuessa kypsyi myös ajatus mahdollisesta sisustuskuvauksen ammattilaisuudesta. Opinnäytetyöni aihevalinta on luonteva jatkumo halulleni kehittyä valokuvaajana, sekä pyrkimykselleni ymmärtää syvällisemmin kotia sekä sen monimutkaista luonnetta.

Oma kuvasarjani ei ole tarkoitus olla lähtökohtaisesti sisustuslehtikuvamainen, mutta on selvää, että vaikutteet kuviini tulevat perinteisestä mediassa esitetystä interiörikuvaamisen konventiosta. Tavoitteenani on kuvauksissa edetä osittain intuitiivisesti osuvinta näkökulmaa ja ilmaisutapaa hakien sekä kokeillen, joten en halua tästä syystä tietyn etukäteen valitun genren lukitsevan liiaksi valintojani. Kokeilu ja toimivien keinojen hakeminen asettavat haasteensa, ja tuovat väistämättä mukanaan myös mahdollisuuden eksymiseen. Tällöin minun on onnistuttava näkemään nuo harha-askleet tärkeänä ja tarpeellisena osana lopputulosta sekä kokonaisprosessia. Haastavaa on myös onnistua kuvaamaan asu-

jilleen rakas koti niin, että se on samaan aikaan sekä alkuperäiselle olemukselleen uskollinen, mutta kykenee antamaan tilaa myös kuvaajan omille intentioille sekä sisäisille heijastumille.

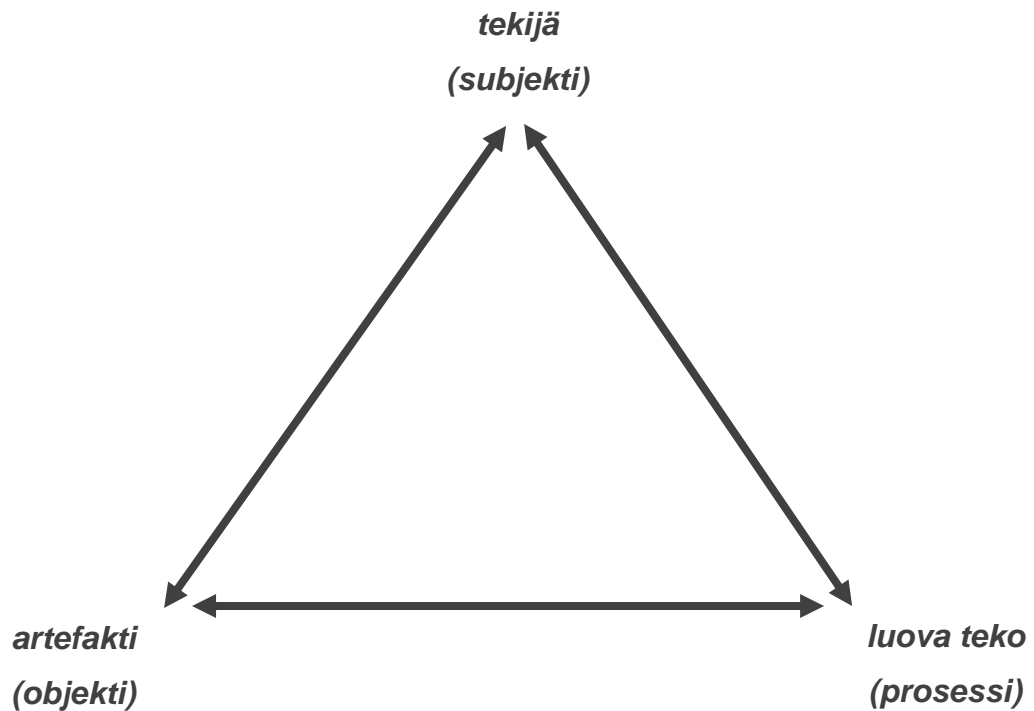
Prosessin aikana kerätyt havainnot sekä päätelmät ovat subjektiivisia. Sääntöjä tai universaaleja totuuksia kodin oikeaoppisesta kuvaamisesta on mahdoton opinnäytetyön myötä saavuttaa. Jokainen koti on ainutlaatuinen, ja jokaisen kuvaajan lähestymistapa ja näkemys toteutuksesta omanlaisensa. Tavoitteenani on ymmärtää mitä ja miten valokuvaamalla minun on mahdollista saattaa näkyväksi se tilan päällä lepäävä näkymätön harso, jonka säikeistä *juuri tämä koti* punoo olemuksensa sekä merkityksensä.

2.2 Lähestymistapa ja metodit

Päädyin opinnäytetyössäni lähestymään aihetta tekijälähtöisesti, sillä koin, että refleктоiva ote palvelisi luovaa prosessiani parhaiten. Toiminnallisessa prosessissa, jossa itse tekeminen on havainnoivaa (tai tutkivaa), on oppimisen kannalta erittäin hedelmällistä peilata ja kyseenalaistaa omia valintoja suhteessa jo olemassa olevan tietoon, kuten kirjallisuuteen sekä tutkimustuloksiin. Tekijälähtöisessä lähestymistavassa suhde havainnoitavaan ilmiöön on dikotominen, sillä samaan aikaan on ylläpidettävä ja vuoroteltava kahdenlaista positiota, sekä tekijän että tutkijan (tai havainnoijan) näkökulmaa. Prosessin aikana käyty vuoropuhelu kahden position välillä voi olla haasteellinen, mutta onnistuessaan se mahdollistaa ilmiöiden syvemmän ymmärtämisen. Prosessin myötä tekijälle herää uusia oivalluksia, jotka parhaassa tapauksessa edesauttavat uuden ja arvokkaan tiedon syntymistä.

Anttila (2006, 101) erottaa subjektiivisesti orientoituneesta taiteellisen prosessin tutkimuksesta kolme erillistä keskenään vuorovaikutuksessa olevaa tekijää (kuva 1). Ensimmäiseksi on itse persoona eli luovan teon tekijä, toiseksi on itse luova teko, ja kolmanneksi tuote eli artefakti. Yhtäkään osa-aluetta ei voida tarkastella toisistaan erillisenä, sillä niin kuin subjektiivinen teon prosessi on aina

läsnä, ovat myös tekijän persoona sekä kohde, johon itse toiminta kohdistuu. (Anttila 2006, 101.)

Kuva 1. Luovan prosessin tutkimuksen vuorovaikutussuhteet (Anttila 2006, 101).

Marjaana Kella (Elo, Kekarainen, Kella, Laakso, Rekula 2007, 62) esittää, että tekijälähtöinen näkökulma valokuvatutkimuksessa tarjoaa kuvan tekijälle myös mahdollisuuden osallistua kuvan reunaehtojen määrittämiseen. Kellan mukaan (Elo ym. 2007, 62) kuvien viestejä voidaan sanoja käyttämällä sekä peittää, että näyttää. Kella kirjoittaa, että joskus kuvan auki kirjoitus voi paradoksaalisesti tehdä sen vasta näkyväksi, ja itse tutkimus voi taas ilmetä yhtä hyvin kuvien ottamisena kuin niiden kirjoittamisena kuviksi (Elo ym. 2007, 62).

Tuottamieni valokuvien analyysimenetelmiksi valitsin semioottisen kuva-analyysin. Tarkoitukseni on analyysivaiheessa ottaa mahdollisimman ulkopuolinen rooli, joten pyrin kyseisessä vaiheessa jättämään huomiotta omat intentioni kuvan tekijänä. Tavoitteeni on semioottisen kuva-analyysin keinoin pyrkiä selvit-

tämään, millaisia merkityssisältöjä kuvasta on löydettävissä, ja onnistuuko kuva viestimään kodista sekä asukkaiden persoonasta.

Semioottisen kuva-analyysin perinpohjainen pyrkimys kuvan osiin purkamisesta etäännyttää itseäni tekijän roolista ja auttaa katsomaan niitä enemmän ulkopuolisen silmin. Analyysimenetelmää ei kuitenkaan voida pitää arvovapaana ja neutraalina, sillä jo analyysin alussa esittämäni kysymykset ohjaavat jonkin verran niitä arvo- ja käsitevalintoja, jotka johtavat loppupäätelmiin (Anttila 2006, 371.) Semioottisessa kuva-analyysissä ei keskitytä pelkästään kuvan sisältöön, sillä viestin kannalta merkittäviä tekijöitä ovat sisällön lisäksi myös värit, muodot, syvyys, sommittelu, sekä kuvan tunnelma (Anttila 2006, 367).

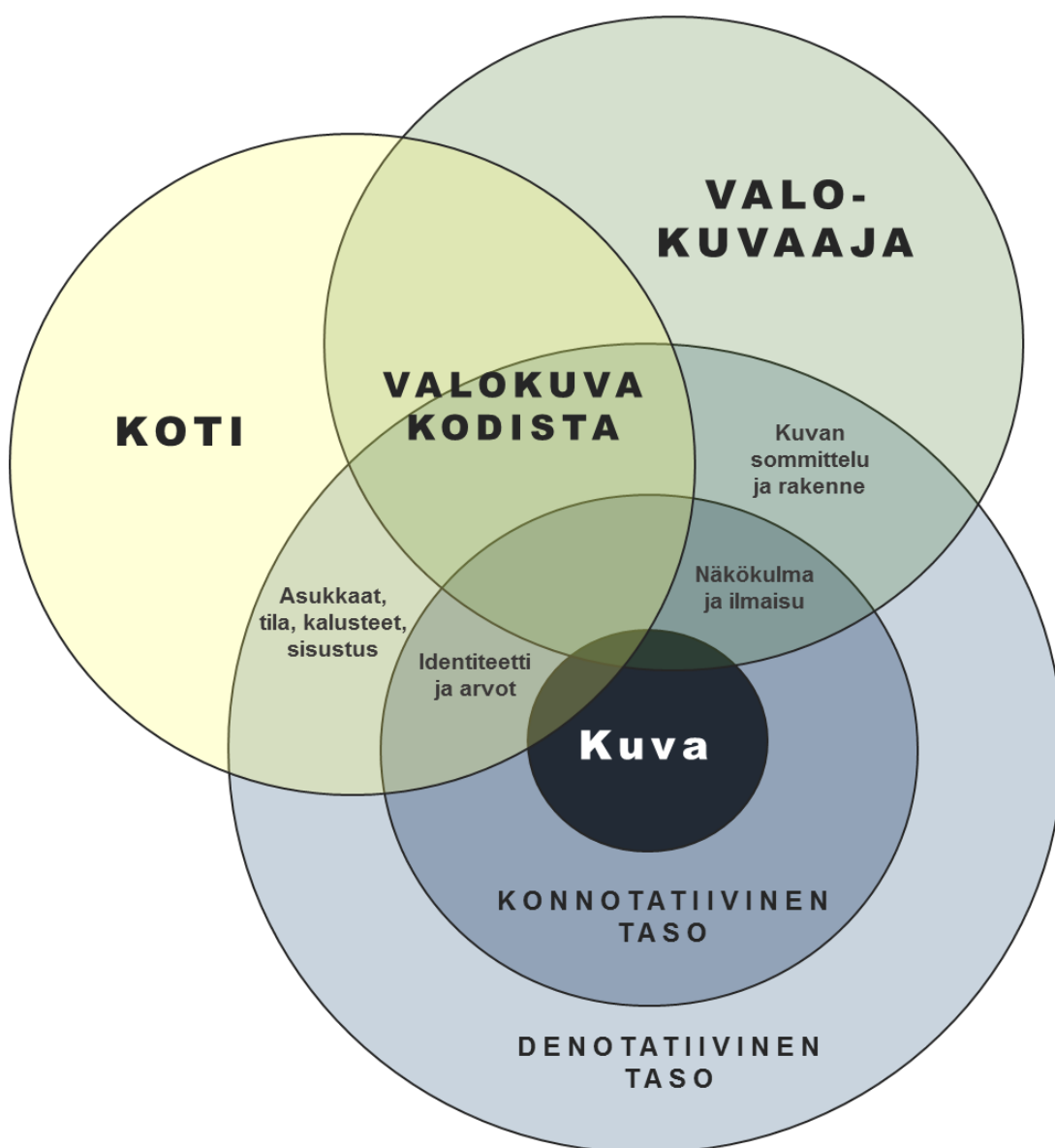
Kuvasemiotiikka erottaa kuvan tulkinnassa kolme erillistä tasoa: denotatiivisen, konnotatiivisen ja henkilökohtaisen tason. Systemaattisessa sisällönanalyysissä lähdetään liikkeelle ensin denotaatiosta, jossa kuvaillaan yksityiskohtaisesti kuvan sisältö. Toisin sanoen denotaatio rekisteröi kaiken sen, jonka jokainen katsoja kulttuurista ja ajasta riippumatta kykenee tunnistamaan. Seuraavaksi kuvasta etsitään enemmän tunnesävytteinen ja kulttuuriin sidonnainen tulkinta eli konnotaatio. Konnotatiivisessa tulkinnassa korostuvat katsojan esitiedot ja kokemukset aiheesta, ja kuvan herättämät tulkinnat viestivät myös henkilökohtaisista assosiaatioistamme. Lopuksi esitetään kokoava näkemys tulkinnan tuloksista, eli kootaan kuvan semioottinen viesti lisäämällä ja täydentämällä konnotatiivisia yhteyksiä. (Anttila 2006, 370, 373.)

2.3 Viitekehys

Visuaalisessa viitekehyksessä (kuva 2) olen havainnollistanut opinnäytetyöni pääosassa olevat käsitteet sekä niiden keskinäiset suhteet helpommin hahmotettavaan muotoon. Viitekehyksessä on nähtävillä neljä erillistä tekijää, joiden suhde toisiinsa on tarkasteltavan ilmiön kannalta olennainen.

Ensimmäisenä on itse kuva, jonka sisältöä analysoidaan sekä tarkastellaan opinnäytetyössäni denotatiivisella sekä konnotatiivisella tasolla käyttäen hyväksi

semioottista kuvatulkintaa. Tekijä eli valokuvaaja sekä kuvauskohte eli koti ovat tärkeitä osatekijöitä kuvan rakentumisen kannalta. Molemmat tuovat kuvakäsitetä ympäröivälle kehälle oman ulottuvuutensa eikä analysoitavaa kuvaa olisi ilman näitä kahta tekijää. Valokuvaajan sekä kodin leikkauspisteessä syntyy valokuva kodista: tuotos, jossa on jälki sekä kohteesta että kuvaajasta. Tämä leikkauspiste havainnollistaa viitekehyksessä sitä kontekstia, jossa kuva tuotetaan ja otetaan, sekä niitä osatekijöitä (koti ja valokuvaaja) joiden kautta itse kuvan tuottava tapahtuma tulee mahdolliseksi.

Kuva 2. Visuaalinen viitekehys (Siira 2016).

Kodista eli kuvauskohteesta voidaan myös erottaa konnotatiivinen sekä denotatiivinen taso. Kalusteet, sisustus sekä itse tila asukkaineen ovat helposti kuvasta havainnoitavissa olevia konkreettisia asioita, koska niiden voidaan katsoa kuuluvan kuvan denotatiiviselle eli ilmeiselle tasolle. Sen sijaan kodin identiteetti ja ne arvot, jotka kodista heijastuvat, ovat löydettävissä kuvasta vasta konnotaatioiden avulla. Sama rakenteellinen kerroksellisuus on nähtävissä myös valokuvaajan valinnoista. Sommittelulliset keinot kuten viivat, pisteet, muodot, sekä värit, ovat elementtejä, jotka kuvasta voidaan havaita jo ensi vilkaisulla. Sen sijaan valokuvaajan näkökulma sekä haluttua viestiä tukeva ilmaisu sisältävät aina pyrkimyksen kertoa kuvan välityksellä jostakin. Toisin kuin denotatiivisella tasolla oleva kuvan formaalinen rakenne, aukeaa valokuvaajan valitsema syvempi ja moniulotteisempi viesti katsojalle huomattavasti hitaammin ja harkitummin.

3 Koti

3.1 Koti käsitteenä

Koti käsitteenä on vaikeasti rajattava, ja määritelmät siitä vaihtelevat tarkasteltavan viitekehyksen sekä näkökulman mukaan. Eri tieteenaloilla koti on määritelty eri tavalla, ja usein nämä määritelmät ja tulkinnat kodista ovat kiisteltyjä sekä myös keskenään ristiriitaisia. Ympäristöpsykologian näkökulmasta kotia tarkastellaan yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen kautta. Fyysinen, sosiaalinen sekä kulttuurinen konteksti määrittävät tapaamme toimia. Elämme aina suhteessa johonkin paikkaan tai paikkojen järjestelmään (Aura, Horelli, Korpela, 1997, 16).

Siinä missä asunto nähdään yksinomaan fyysisenä tilana, on koti enemmän kuin pelkkä konkreettinen tila. Pallasmaan mukaan (1994) koti on yksilön persoonan ja perheen ainutlaatuisten elämäkuvioiden ilmaisu, ja asunto kodin kehys, jonka sisään ihmisen henkilökohtainen ja yksityinen luovat leimansa. Koti ei ole siis ominaisuuksiltaan objektiivinen, vaan monimutkainen olotila, jossa

yhdistyvät ”muistot ja mielikuvat, halut ja pelot, menneisyys ja tulevaisuus”. (Pallasmaa 1994.)

Pallasmaa toteaa, että koti voi syntyä ainoastaan ajan kanssa, asukkaiden elämänrytmi sekä arkirutiinit luovat sille jatkumon, jonka kautta perhe ja yksilö muuttavat maailmaan. Kodin olemassaolo luo yhdyskuntarakennetta, sillä se määrittää meille yksityisyyden ja julkisuuden rajat. (Pallasmaa 1994.)

3.2 Kodin merkitys

Koti on kiinteä osa arkeamme, ja juuri arkisuutensa vuoksi se koskettaa lähes jokaista maapallon ihmistä jollakin tavoin. Käsitys kodista on subjektiivinen, sillä jokaiselle ihmiselle sen merkitys näyttäytyy eri tavoin. Ympäröivä kulttuuri ja yhteiskunta, jossa elämme, vaikuttavat kotikäsitteeseemme vahvasti. Siinä missä joku kokee kodin vain nukkumapaikakseen, edustaa se toiselle hyvinkin rakasta ja suojaisaa satamaa maailman melskeessä. (Karvinen 2014.) Käsitys kodista voi myös saman yksilön kohdalla muuttua muotoaan erilaisten elämäntilanteiden myötä (Sixsmith 1986, Aaltojärven 2005, 27 mukaan).

Kodilla on vahva symbolisisältö, sillä se edustaa turvaa, suojaa ja järjestystä. Koti on myös yksityisyyden reviiri, paikka jossa voi levätä ja uneksia rauhassa. Ikävien elämäkokemusten myötä koti voi kuitenkin värittyä myös negatiivisten tunteiden, kuten yksinäisyyden, hylkäämisen, hyväksikäytön tai väkivallan kautta. (Pallasmaa 1994). Kodilla on myös vahva psykologinen merkitys, sillä ideaalitulanteessa ihminen kykenee sen kautta säätelämään omaa ympäristösuhdettaan. Tällöin hänellä on mahdollisuus oman psyykkisen itsesäätelynsä lisäksi hallita sen avulla myös yksityisyyttään sekä yhteisöllisyyttään. (Aura ym.1997, 60.) Myös Huttusen mielestä (2002, Aaltojärven 2005, 29 mukaan) kodin olemukseen liittyy vahvasti kokemus omasta toimijuudesta: yksilön mahdollisuus hallita sen avulla omaa ruumistaan sekä ympäristöään liittyy läheisesti kotona olemisen kokemukseen. Näin ollen koti voidaan nähdä myös jatkuvan liikkeen perspektiivistä - paikkana jonka kautta olemme suhteessa maailmaan.

Roderick Lawrence on esittänyt (1995, Aaltojärven 2005, 26 mukaan), että kodin fysikaalisten puitteiden kanssa vähintään yhtä tärkeitä, toisinaan jopa tärkeämpiä, voivat olla kodissa asuvien ihmisten keskinäiset suhteet. Myös Werner (1987) on ympäristöpsykologisissa tutkimuksissaan nojautunut teoriaan, jonka mukaan koti on ennen kaikkea toimintaympäristö, jota määrittävät erilaiset ihmissuhteet. Wernerin mukaan aika, tila, ja ihmissuhteet kietoutuvat kodissa kokonaisvaltaisella tavalla yhteen. (Aaltojärven 2005, 26 mukaan.)

3.3 Koti ja identiteetti

Identiteetin ja elinympäristömme keskinäinen riippuvuus on erittäin suuri, ja koti voidaankin nähdä yksilön identiteetin projektiona ja perustana. Psykologisissa tutkimuksissa on havaittu, että yhden yksilön käyttäytyminen eri olosuhteissa vaihtelee enemmän kuin usean yksilön käyttäytyminen samoissa oloissa: puhutaan niin kutsutusta ”paikkapersoonallisuudesta”. (Pallasmaa 1994.) Antamalla paikalle merkityksen ja luomalla siihen tunnesiteen ihminen tekee tilasta subjektiivisesti koetun paikan itselleen. Ilmiö on nähtävissä tilanteessa, jossa asunto muuttuu kodiksi siihen ajan myötä sitoutuneiden kokemusten, tunteiden, sekä muistojen kautta. Muutoksen kautta koti saa ihmisen tuntemaan juurtumista, koti koetaan paikaksi josta lähteä ja johon palata. (Aura ym. 1997, 127.) Tournier esittää (1971, Auran ym. 1997, 127 mukaan), että voimakkaimmillaan ihminen voi kiinnittyä paikkaansa hyvin vahvasti. Tällöin hän yhdistää siihen henkilökuvasa ja itsensä niin kokonaisvaltaisesti, ettei paikkaan voi ”koskea” koskematta samalla häneen itseensä (1971, Auran ym. 1997, 127 mukaan).

Ympäristö vaikuttaa paljon yksilön kokemukseen itsestään. Se voi joko tukea sisäistä eheyttä tai uhata ja vaikeuttaa minuuden rakentumista. Tilan personalisointi voi positiivisella tavalla tukea minuuden kokemusta, ja asunnon psykologinen haltuunotto ja sen muuttaminen kodiksi tapahtuu juurikin personalisoinnin kautta. Meillä on vahva halu liittää asuntoomme jälki itsestämme, ja muokkaamme näin asuntoa minuutemme jatkeeksi. (Aura ym. 1997, 54-60.) Pallasmaan (1994) mukaan ihmisen on turhauttavaa elää tilassa, jota ei kykene merkitsemään omakseen. Reviirinmerkitsemisviettimme näyttäytyy jopa

saapuessamme hotellihuoneeseen, merkkäämme anonyymien tilan nopeasti omaksemme levittämällä sinne henkilökohtaisia tavaroitamme (Pallasmaa 1994).

Erilaiset esineet, tekstiilit ja sisustusratkaisut luovat asuntoon persoonallisen leiman, mutta sen lisäksi niiden avulla asuntoa muokataan myös minuuden jatkeeksi. Esineiden avulla voidaan pyrkiä erottautumaan muista, mutta usein niillä on kuitenkin enemmän tunnearvoa: esineet voivat symboloida jotain, tai ne voivat edustaa asioita joihin henkilö tuntee kuuluvansa. Toisinaan esineet ovat olemassa vahvistaen tunnetta omasta menneisyydestä. (Belk 1988, Auran ym. 1997, 61 mukaan.)

4 Valokuva avattuna

4.1 Valokuva ja todellisuus

Valokuvaaja Edward Weston on esittänyt väitteen, jonka mukaan valokuva olisi todellisuutta tarkempi. Hänen mielestään kameran synnynnäinen rehellisyys tarjoaa valokuvaajalle keinon katsoa ”syvälle asioiden todelliseen olemukseen, esittää kohteensa ja aiheensa niiden perustavanlaatuisen todellisuuden keinoin”. Westonin mukaan kuvan katsoja voi jopa todeta kuvan olevan alkuperäisistä todellisuutta todempi ja rikkaampi. (Weston 1984, 117-118.) Westonin väite on sekä totta että tarua, sillä valokuvalla on eittämättä todistusvoimaa. Valokuvassa todellisuus näyttäytyy kuitenkin aina rajattuna, sillä itse kuva syntyy aina valokuvaajan subjektiivisten valintojen myötä, kun taas ”todellisuus on 360 astetta ja jatkuvaa aikaa” (Lintunen 2007, 25).

Valokuvaaja ja kirjailija Susan Sontag jakaa Lintusen näkemyksen, ja hän onkin todennut valokuvien olevan maalausten ja piirrosten kaltaisia tekijänsä tulkintoja maailmasta. Ismo Luukkonen allekirjoittaa (Luukkonen 2004) Sontagin väitteen, mutta jalostaa sitä vielä hiukan pidemmälle. Hänen mielestään valokuvan erottaa maalauksista ja piirroksista se, ettei valokuvaajan tekemä tulkinta liity nä-

kymän uudelleenluomiseen. Luukkosen mukaan valokuvaamisessa on kyse valinnoista, millä tavalla todellisuuden tarjoama ”näkyvä nähdään ja pysäytetään kuvaksi”. (Luukkonen 2004.) Kella taas toteaa (Elo ym. 2007, 58), että vaikka kuva näyttää syntyvän valottumisen hetkellä, on tärkeämpää tarkastella sitä, mitä on hahmotettu päivissä, vuosissa ja vuosikymmenissä ennen ja jälkeen kuvaamisen. Kella myös väittää, että kuvan uutuus on illuusio, sillä kuva ei koskaan voi syntyä yhtäkkiä ja tyhjästä. (Elo ym. 2007, 58.)

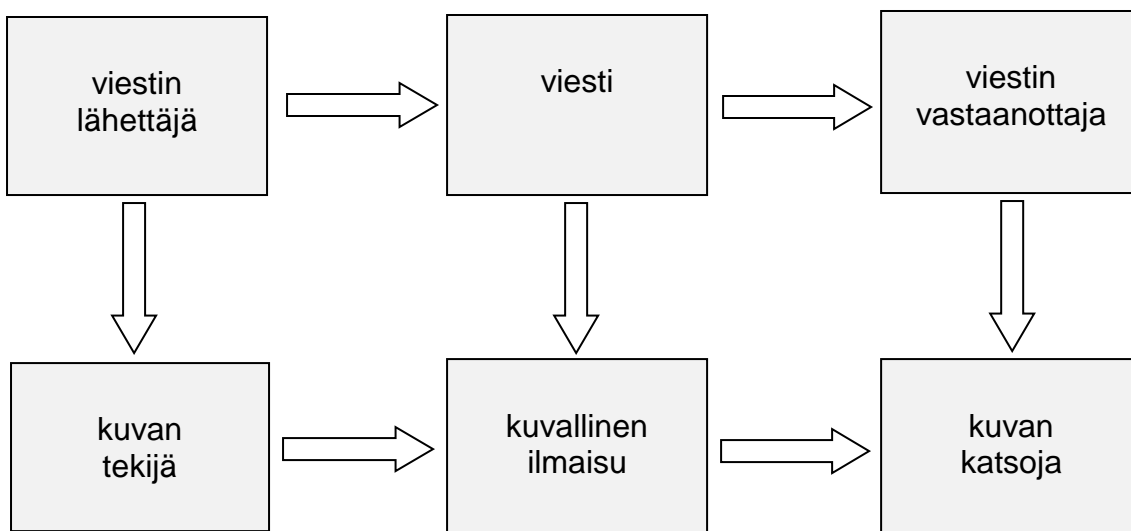
Valokuvaajalla on paljon valtaa, mutta valta tuo mukanaan myös vastuun ras-kauden. Saraste vertaa (2010, 160) erään valokuvan keksijän Henry Talbotin näkemystä omaansa havainnollistaakseen ajatustaan valokuvaajan vallasta kuvan rakentumisen kannalta. Talbot on esittänyt väitteen, jonka mukaan valokuva on valikoimaton. Toisin sanoen se esittäisi vaikka ”savupiipun yhtä arvokkaana kuin Belvederen Apollon”. Saraste täydentää ajatusta, ja toteaa, että näin varmasti onkin, mikäli valokuvaaja haluaa nuo kaksi asiaa samanarvoisena esittää. Hänen mukaansa valokuvaajan päätettävissä on, millaisena kohde näyttäytyy, ja millaisen vaikutelman se katsojalle antaa. (Saraste 2010, 160.) Valokuvaaja Lewis Hinen kuuluisa sitaatti ” While photographs may not lie, liars may photograph” saa Sarasteen ajatusta vasten johdonmukaisen kontekstin. Yksi lause onnistuu kiteyttämään muutamalla sanalla tuon valokuvan ympärillä vel-loneen ikaikaisen ja kiistellyn kaksoisroolin, jossa valokuva nähdään toisaalta kuvaajan subjektiivisena tulkintana, toisaalta taas totuudenmukaisena projisiona todellisuudesta.

4.2 Valokuvan tulkinnasta

Valokuvan tulkinnan voidaan aina oikeastaan katsoa alkavan siitä hetkestä, kun se mitä kuvassa esitetään, ei ole heti ymmärrettävissä. Tulkinnallisuus on aina yhdistetty kuviin, ja itse kuvallisuus voidaan nähdä hyvin eri tavoin, riippuen siitä määrittämmekö sen todellisuutta heijastavana, tulkitsevana vai rakentavana (Mäkikoskela 2008, 15). Mikäli päädymme pitämään kuvaa vain heijastuksena todellisuudesta, voimme siirtyä pohtimaan sitä minkälaisen todellisuuden kuva rakentaa, ja kuinka se sen tekee. Muussa tapauksessa törmäämme väistämättä

vain kysymykseen siitä, vastaako kuva todellisuutta vai ei. (Seppänen 2005, 78.)

Kuvan sisältö saa merkityksensä katsojan omaa maailmankuvaa vasten, ja tulkinta värityy aina hänen aikaisempien kokemusten ja asian esiyymmärryksen kautta. Kuvan viestien onnistunut lukeminen vaatii kuitenkin usein jonkin asteista asiantuntijuutta, sillä kaikki kuvat joissa on tulkittava viesti, ovat aikaan ja kulttuuriin jollain tavalla sidoksissa. (Anttila 2006, 367 - 368.) Kuvassa 3 on esitetty perinteinen viestintäteoreettinen malli, joka kuvaa kuvan analyysia ja kommunikaatioprosessia eri tekijöiden välillä.

Kuva 3. Kuva-analyysin viestintäteoreettinen malli (Anttila 2006, 367).

Katselukokemukseen vaikuttaa suhde kuvan kohteeseen, erilaiset tilanteet ja tunnelmat sekä yleinen harjaantuneisuus tulkinnalliseen katsomiseen. Myös tunnetilamme ja mielialamme vaikuttavat suhtautumiseemme ja siihen, kuinka tulkitsemme kuvaa. Psykologisissa tutkimuksissa onkin todettu, että suhtautuminen samaa kuvaa kohtaan vaihtelee vallitsevan mielialan mukaan. Myös ennakoasenoituminen nimenomaan ohjaa enemmän kuin muuntaa havaintojamme. (Saraste 2010, 180.)

Kuvien monitulkinnallisuudesta sekä tulkinnan oikeellisuudesta on myös käyty väittelyä etenkin taiteen- ja valokuvatutkimuksessa. Harri Laakson mukaan ”taiteilijalla ei voi olla etuoikeutta suhteessa teokseen, valokuvaajalla suhteessa valokuvaan” (Laakso 2003, 411). Samalla linjalla Laakson kanssa jatkaa myös Janne Seppänen. Seppäsen mielestä tekijän intentiot eivät ole millään lailla ensisijaisia tai oikeampia verrattuna katsojan kokemukseen, sillä ne tarjoavat ainoastaan yhden mahdollisen tulkinnan muiden yhtä oikeiden tulkintojen joukossa. (Seppänen 2005, 65). Mäkikoskela (2008, 20) esittää eriävän mielipiteen. Hänen mukaansa tekijän roolia ei pidä unohtaa, ja visuaaliset esitykset on mahdollista nähdä yhtä aikaa sekä tekijöidensä tekeminä, että kaikille yhteisinä. Juuri teoksiin kätkeytyvät yksittäiset henkilökohtaiset kokemukset tekevät Mäkikoskelan mukaan niistä myös yleismaailmallisia.

On selvää, että kuvan tekijän on kyettävä hyväksymään erilaisten tulkintojen kirjo, sillä tulkintaa on täysin mahdotonta lukita tiettyyn viestiin. Valokuvan sisältämää informaatiota säädellen kuvaajan on kuitenkin mahdollista ohjata katsojan tulkintaa haluamaansa suuntaan. Valokuvaa ei täten voida pitää täysin tyhjänä arkkina, josta katsoja peilaa itseään, sillä kuvan ilmisisältö vaikuttaa aina katsojaan ensin. Vasta tämän jälkeen katsoja heijastaa kuvaan omat muistonsa, kokemuksensa ja tietonsa. (Luukkonen 2004.) Toisin sanoen tietyllä tavalla kuvaten ja rajaten, kuvaajan on mahdollista vaikuttaa katsojan ja kuvan välillä käytävään vuoropuheluun - siihen dialogiin jonka kautta kuvan viestit ja tulkinnat rakentuvat sekä saavat lopullisen muotonsa.

5 Koti kuvauskohteena

5.1 Kohteen valinta ja kuvaus

Mielestäni sisustuslehtien parhainta antia ovat aina tarjoilleet ne kodit, joissa näkyy viehättävällä tavalla ajan rakentama kerroksellisuus sekä asukkaiden aito persoona ja kiinnostuksen kohteet. Edellä mainitussa yhtälössä on jotakin vastustamatonta ja kiehtovaa, sillä sama tunne ei ole koskaan herännyt katsoessa-

ni kuvaa viimeisen päälle laskelmoidusta ja kerralla valmiiksi sisustetusta kokonaisuudesta, josta jokainen identiteetistä tai arjesta viitteitä antava murunen on siivottu näkymättömiin. Oli luontevaa, että omaksi kuvauskohteeksenikin valikoitui asunto, jossa on selkeästi näkyvissä asukkaiden tilallinen identifioituminen kotiinsa. Pallasmaan (1994) mukaan ajalliset kerrostumat ja historia ovat kodin olemukselle tärkeitä, eikä sitä ole mahdollista rakentaa ja uudistaa huonekalukaupan mainoksen tavoin kertaheitolla.

Kuvauskohteeni kodissa asuvaan perheeseen kuuluu äidin ja isän lisäksi pian teini-ikäiset tyttäret sekä lemmikkikoira. Talo itsessään on ulkoisesti melko vaatimaton, perinteistä 1990-luvun pientaloarkkitehtuuria edustava omakotitalo, jossa perhe on asunut nyt 12 vuoden ajan. Vaatimattomalla ja tavallisella ei kuitenkaan ole kyseisestä kodista puhuttaessa negatiivinen kaiku, koska juuri tavallisuus tekee siitä niin kodinomaisen sekä helposti lähestyttävän. Perheenäidille talolla on muita asukkaita pidempi yhteinen historia, sillä aikoinaan talo on ollut hänen lapsuudenkotinsa. Remontoimalla ja laajentamalla asuntoa omien tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaan, on yhteistä menneisyyttä kantavasta talosta kuitenkin muotoutunut tämän päivän tarpeita vastaava koti juuri heidän perheelleen. Asunnon muokkaus, lisärakentaminen sekä kalustaminen merkittävätkin usein itselle tärkeiden symbolien luomista, näin asunto toimii oman elämäntarinan ylläpitäjänä, sillä se joustaa elämänmuutosten mukana (Eleb-Vidal, 1980, Auran ym. 1997, 62 mukaan).

Aika ja eletty elämä näkyvät kuvauskohteen kodissa remontoinneista huolimatta, sillä elämisen jälkiä ei talossa pelätä tai piilotella. Myös kaikki sisustukselliset ratkaisut ovat oivaltavia ja aikaa kestäviä, sillä käytännöllisyys ja mukavuus saanelevat perheen valintoja näyttävyyttä enemmän. Käyttöesineet sekä mielenkiinnon kohteet saavat olla kodissa rennosti esillä. Koko koti on selkeästi sisustettu perheen ehdoilla, unohtamatta kuitenkaan estetiikkaa ja arjen kauneutta. Kotia katsoessa voikin tehdä päätelmiä asukkaiden arvomaailmasta. Horelli vahvistaa, että ”kaikkia asuntoon liittyviä tilaratkaisuja ja esineistön kautta välittyviä symbolisisältöjä voidaan pitää sisäisenä mutta materiaalisesti esiinpantuna puheena” (Horelli, 1993, Auran ym. 1997, 66 mukaan).

Kodissa on tilaratkaisujen kautta nähtävissä perheen kokemus yhteisöllisyydestä. Suuri olohuoneen, keittiön, sekä ruokailutilan käsittävä alue muodostaa kodin ytimen, ja tila sisustuksineen viestii siellä vietettävästä tiiviistä yhdessäolosta. Runsas kodin ulkopuolinen elämä ja yksin puuhailu näkyvät usein erillisten keittiö-olohuonetilojen suosimisena, joten yhteisten tilojen avaruuden ja tupa-keittiön katsotaan viestivän perheen yhteisistä toimista sekä harrastuksista (Aura ym. 1997, 64). Kuvauskohteeni kodin tilaratkaisut mahdollistavat kuitenkin myös yksinolon, sillä sosiaalista yhdessäoloa tarjoilevien tilojen lisäksi koti tarjoaa jokaiselle myös oman rauhallisen paikan johon vetäytyä. Koska itsemääräämisen ja yksinolon kaipuu saa eri yksilöiden kohdalla erilaisia ilmenimismuotoja, on tärkeää, että koti tarjoaa myös yksityisyyttä tukevia tilaratkaisuja, vaikka yhdessäolo perheen kesken muuten olisikin runsasta (Aura ym. 1997, 64).

5.2 Kuvausprosessi ja kuvien valinta

Pohtiessani osuvinta lähestymistapaa, ja sitä kuinka kuvaisin valitsemaani kotia mahdollisimman rehellisesti, mietin paljon valokuvan paradoksaalista suhdetta todellisuuteen. Sen tiedostaminen, että jokainen kuva tulisi heijastamaan omaa subjektiivista näkemystäni sekä peilaamaan myös sisäisiä intentioitani, toi lopulta mukanaan myös helpotuksen. Oivalsin, että kuvissani voi olla ja onkin tilaa sekä todelle että tulkinnalle. Oikeastaan edes dokumentaarisuus ei sulje pois kuvaajan omaa tulkintaa. Se vaatii vain, että tulkinta perustuu tosiasioille, sille että kuvaaja löytää kohteesta olennaisen. (Saraste 2010, 160.) Ymmärsin myös, että tulkinnan heijastuminen kuviini voi tehdä niistä parhaimmassa tapauksessa myös sisällön kannalta jopa moniulotteisempia ja kiinnostavampia.

Kuvauksia etukäteen suunnitellessani ajattelin hieman naiivisti, että kuvat ja tilanteet kodista syntyisivät lähes itsestään, ja minun tehtäväni olisi olla vain oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja tallentaa tapahtumat kennolle. Opinnäytetyöni ohjaajan kanssa juteltuani muutin kuitenkin suunnitelmani ja hyväksyin ajatuksen, että joudun ainakin osittain ohjaamaan asukkaita kameran edessä. Alkuperäisen suunnitelmani taustalla oli virheellinen käsitykseni kuvan totuudesta. Ajattelin että materiaalini kodista ei olisi tarpeeksi rehellistä, mikäli kuviin tal-

lennettävät tilanteet eivät syntyisi itsestään. Saraste (2010, 163) kuitenkin toteaa, että valokuvan totuus ei riipu siitä, onko kuvaaja puuttunut aiheeseen ja näin edesauttanut kameralla tallennettavan hetken syntymistä. Ainoastaan vaatimus autenttisuudesta sulkee pois ohjaamisen, joskin täydellinen autenttisuus kuvissa on kuitenkin myös osittain kiistanalaista. Usein kuvaajan saavuttua paikalle läsnäolijat alkavat joka tapauksessa käyttäytyä tavallisuudesta poikkeavalla tavalla. (Saraste 2010, 163.)

Kuvaukset ajoittuivat maaliskuun alkuun, ja alun perin toivoin kuvauspäivälle kevättalvelle ominaista kirkasta ja selkeää säätä. Yllättäen pilvisen päivän kalpea valo tarjosikin äärimmäisen kauniit ja inspiroivat olosuhteet kuvauksille. Luulen että kuvauspäivän valo ohjasi minua myös ilmaisullisten ratkaisujen suhteen, sillä huomasin tallentaneeni aamupäivän aikana useita herkkiä ja mieliskeleviä otoksia asukkaista sekä kodista (kuvat 4 ja 5). Sarasteen mukaan (Saraste 2010, 170, 174) valon laatu ja määrä vaikuttavat hyvin vahvasti valokuvan tunnelmaan, siksi valon osuus on kuvan rakentumisen kannalta myös ilmaisullisesti äärettömän tärkeä elementti. Kuvauksissa hyödynsinkin ainoastaan vallitsevaa valoa ja nimenomaan luonnonvaloa, sisävalaisimia en halunnut lainkaan laitettavan päälle niiden poikkeavan värilämpötilan vuoksi.

Kuvan 4 tilanne jossa tyttö lukee ikkunaan nojaten, syntyi ohjauksen kautta ja heijastelee vahvasti myös omaa tunnetilaani. Koin kuvan mukanaolon kuvasarjassa kuitenkin perustelluksi, sillä mielestäni se viestii hienolla tavalla kodille ominaisesta niin kutsutusta henkireikätilasta. Henkireikätilat vapauttavat ihmisen työstä ja velvollisuuksista, niihin vetäytyminen rentouttaa ja tuo voimaa. Toisin sanoen ”niissä lakataan vartioimasta minuuden rajoja”. (Aura ym. 1997, 65.) Kuva piirtää myös konkreettisesti näkyviin kodille ominaisen yksityisen ja julkisen rajan. Ikkunasta näkyvä maisema korostaa ulkopuolisuudellaan kodin sisäpuolen yksityistä tilaa, kuva tekee näin näkyväksi vastakkainasettelun, jonka olemassaolo on kodin turvallisuudentunteen kannalta äärimmäisen tärkeä. Ilman ulkopuolista ennakoimatonta ja ei-kontrolloitua tilaa, ei kokemus yksityisestä ja suojaisasta kodista olisi myöskään mahdollinen (Taylor ja Brower 1985, 183-212, Aaltojärven 2005, 28 mukaan).

Kuva 4. Kuvasarjasta ”Koti valokuvaajan kertomana” (Siira 2016).

Pyrin pitämään kuvissani rajauksen väljänä ja ottamaan asukkaiden lisäksi kuviin aktiivisesti mukaan myös ympärillä näkyvän tilan. Koin että sivuroolistaan huolimatta kuvissa näkyvä ympäristö kykenee viestimään kodista hyvin olennaisia asioita. Taustalla näkyvien ja identiteetistä viestivien sisustuksellisten yksityiskohtien lisäksi kuvapinnalta saattaa lähemmän tarkastelun kautta löytyä myös jotain ilmisältöä kiinnostavampaa. Bertold Beiler (Sarasteen 2010, 181 mukaan) on kuvannut ilmiötä esteettiseksi informaatioksi, joka on yksinkertaiseen kuvaan tallentunut hedelmällinen ristiriita. Kirjassaan *Valoisa huone*, Roland Barthes kuvaa samaa ilmiötä nimellä *punctum* (pisto). Barthesin mukaan kuvaan syventynyt katsoja ohittaa nopeasti kuvan pääkohteen eli *studiumin*, sillä *punctum* herättää katsojan kiinnostuksen ja tarjoilee ilmisältöä syvemmän

oivalluksen. Tarkoituksellista punctumin luomista Barthes ei pitänyt mahdollisena, sillä hänen mukaansa lavastus näyttäytyy hienostuneelle katsojalle turhan ilmeisenä ja valmiiksi tarjoiltuna (Sarasteen 2010, 181 mukaan).

Omassa kuvasarjassani on yksi kuva, jossa voin havaita Barthesin kuvaileman punctumin läsnäolon. Kuva on otettu perheenäidistä työpöytänsä ääressä (kuva 5). Nainen on selkeästi pääroolissa, mutta kuvan lähempi tarkastelu nostaa taustalta esille mielenkiintoisia asioita. Katse hakeutuu värikkään laatikon leppävään kipsiseen käsiveistokseen, joka kurottelee ikään kuin naista kohti. Elementin yllättävyys muuten rauhallisella ja seesteisellä kuvapinnalla luo mielenkiintoisen jännitteen kuvaan. Tieto siitä, että käsiveistoksen sijainti tai mukanaolo kuvassa ei ollut tietoisesti rakennettu, tekee yllättävästä yksityiskohdasta mielestäni vielä entistäkin hienomman.

Kuva 5. Kuvasarjasta "Koti valokuvaajan kertomana" (Siira 2016).

Ennen kuvauksia mietin etukäteen erittäin paljon asukkaiden esiintymistapaa kuvissani. Pohdin etenkin heidän kasvojensa näkymistä ja mahdollista katsekontaktia kuvaajaan, sillä ymmärsin kyseisten valintojen olevan olennaisia eten-

kin tulkinnan tarjoaman väljyyden sekä kuvakerronnan kannalta. Kella vahvistaa (2014, 49-53) että etenkin valokuvissa esitetyillä kasvoilla katsotaan olevan poikkeuksellisen paljon voimaa. Koska kasvot taiteessa viittaavat niin voimakkaasti yksittäiseen ihmiseen sekä hänen oletettuun identiteettiinsä, ei katsojan samaistumiselle tai tulkinnalle jää juurikaan tilaa. Mikäli halutaan lisätä kuvan monitulkinnallisuutta sekä kääntää huomio itse kuvaan, on kasvojen kääntäminen katsojasta pois päin tehokas keino. Ratkaisu antaa helpommin tilaa myös kuvaajan omille intentioille. (Kella 2014, 59-63.)

Koti on selkeästi paikka, joka on voimakkaasti identifioitunut asukkaisiinsa, joten en halunnut tästä syystä kuvata ihmisiä tilassa pelkkinä anonyymeinä hahmoina. Asukkaiden kasvot ovatkin osassa kuvia selkeästi tunnistettavissa, mutta joukossa on myös muutamia otoksia joissa kasvot ovat kätkeytyt tai liikkeestä johtuen epätarkat. Yhteistä kaikille kuville on kuitenkin se, että kuvattavalla ei ole katsekontaktia kuvaajaan, halusin esittää asukkaat läsnäolostani tietämättöminä ja sen näköisenä, että he ovat aidosti uppoutuneet tekemisiinsä. Kellan mukaan (2010, 44) takaapäin kuvattu ihminen muistuttaa eläintä, joka on tietämättömän katseesta ja siksi haavoittuvainen. Jotakin samaa on mielestäni havaittavissa kuvassa, jossa perheenäiti on kumartunut työpöytänsä ylle kirjoittamaan (kuva 5). Muita kuvasarjan kuvia anonyymimpi otos tarjoaa kätkeytyistä kasvoista johtuen helpon samastumispinnan katsojalle, mutta kuvassa on löydettävissä myös jotain universaalimpaa ja osuvalla tavalla kodin poetiikkaa kuvaavaa. Ehkä kuva muistuttaa meitä omasta kodistamme, paikasta jossa laskemme suojamuurimme ja olemme yhtä haavoittuvaisia kuin kuvan katseesta tietämättömän nainen.

Halusin kuvata kotia mahdollisimman luonnollisella polttovälillä ja välttää perspektiivin vääristymiä, sillä koin ihmissilmää mukailevan näkymän kodin kuvaamisessa ilmaisullisesti perustelluksi. Mielestäni seinien ja horisontin suoruus kuvassa on suoraan verrannollinen siihen, kuinka turvallisenä ja ennakoitavana itse tila näyttäytyy. Kovin laajakulmaisissa näkymissä myös yksityiskohdat katoavat, eivätkä merkit kodille ominaisesta eletystä ja asutusta välttämättä enää erotu. Laajojen horisontaalisten näkymien sijaan pyrinkin välittämään kokemuksen tilan perspektiivistä syvyyssuuntaisia näkymiä hyödyntäen (kuva 6). Samaa

kolmiulotteisuudesta viestivää keinoa on myös kautta aikojen käytetty taiteessa tilan kuvaamiseen, sillä kohteiden pieneneminen sekä peittyminen suhteessa toisiinsa luo tehokkaan vaikutelman syvyydestä (Saraste 2010, 170).

Kuva 6. Kuvasarjasta "Koti valokuvaajan kertomana" (Siira 2016).

Kuvassa 6 on nähtävillä hetki jossa perheenäiti kattaa ruokapöytää. Tapahtuma on tavallinen, juuri niin jokapäiväinen ja arkinen, että samankaltaisia mahtuu päiviin, viikkoihin ja vuosiin lukemattomia kertoja. Valokuva vihjaa selkeästi lähestyvistä ruokahetkeistä, sillä kuva sisältää runsaasti viestiä tukevaa informaatiota. Berger (1987, 75-80) kuvaa kyseistä ilmiötä kuvan lainaamiseksi. Hänen mukaansa valokuvaajalla on valta ja mahdollisuus rakentaa kuva niin, että se joko lainaa pitkään tai hyvin lyhyesti. Valokuva itsessään kykenee tallentamaan

ajallisesta jatkumostamme vain läpileikkauksen kaltaisen hetken, mutta katsojalla on mahdollisuus kuvan vihjeitä tulkitsemalla lainata valokuvalle myös menneisyys ja tulevaisuus. Vihjeiden määrästä, toisin sanoen tuon ajallisen läpileikkauksen laajuudesta riippuu, kuinka selkeästi meidän on mahdollista nähdä tapahtumien ja asioiden keskinäiset yhteydet sekä niiden suhteet toisiinsa. Berger kuitenkin korostaa, että lainauksessa aika ei pitene, sen sijaan merkitys pitenee. (Berger 1987, 75-80.)

Kuva ruokapöytää kattavasta naisesta lainaa pitkään, sillä katsoessamme sitä kykenemme rakentamaan mielessämme kodin ja perheen tarinan jopa vuosia taaksepäin. Lainaamme kuvalle myös tulevaisuuden: vähintään sen pituisen, että tiedämme perheen seuraavaksi kokoontuvan pöydän ääreen ja aterioivan yhdessä. Toisenlainen yksittäinen kuva samasta tilanteesta, esimerkiksi erikoislähikuva tiukasti rajatuista astioista ja aterimista ei lainaisi meille juuri mitään. Kokonaisuuden hahmottaminen tarinana ei ole mahdollista, ellei kuva tarjoa mahdollisuutta löytää itsestään sekä syitä että seuraamuksia.

Korostaakseni ihmisen ja tilan välistä kohtaamista sekä vuorovaikutusta, halusin luoda osaan kuvista liikkeen tuntua. Jotta liike välittyisi kuvistani mahdollisimman hyvin, käytin tehokeinona pitkästä valotusajasta syntyvää liike-epäterävyyttä, sekä sommittelin muut kuvan osa-alueet tukemaan haluttua kuvakerrontaa. Samasta tilanteesta syntyi lukuisia otoksia, ja vaikka kalusteet ja kuvakulma pysyivät kaikissa samana, vaihtui liikkuvan hahmon sijainti eri kuvien välillä huomattavasti. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka paljon asukkaan paikalla, vartalon asennolla sekä liikkeen suunnalla oli merkitystä kuvan tunnelmaan ja lopputulokseen. Saraste toteaaakin (2010, 173), että liike valokuvaan on luotava linjojen kokonaissommittelun avulla, ja sijoittamalla liikkuvaksi tiedetty kohde oikeaan paikkaan suhteessa kuvan muihin osiin. Liike on ominaisuus, jota ei voi automaattisesti vangita kameran avulla. Myös eteenpäin liikkuva hahmo on mahdollista tallentaa kuviin väsähtäneen ja paikoilleen pysähtyneen näköisenä. (Saraste 2010, 168, 173-174.)

Kuva 7 jossa nainen on kävelemässä oviaukon kautta toiseen tilaan kuvastaa mielestäni onnistuneesti liikettä. Liike-epäterävyyden lisäksi naisen vartalon

asento sekä liikkeen suunta viestivät eteenpäin menosta, ja kuvan oikealle viis-
toon sijoitetut portaat vahvistavat vartalon liikettä samansuuntaisuudellaan. Vi-
suaalisesti raskaammat elementit kuten kirjahylly kirjoineen, tuovat staattisuu-
dellaan kuvaan mukaan myös toisiaan voimistavat vastakohtaisuudet.
Rinnastukset tehoavat valokuvissa ja usein liikettä korostetaankin pysähtynei-
syydellä, suuruutta pienuudella, valoa varjon avulla (Saraste 2010, 173).

Kuva 7. Kuvasarjasta "Koti valokuvaajan kertomana" (Siira 2016).

Koska kuvasarja on perinteisesti rakennettu tiiviiden lähikuvien sekä laajempien näkymien vuorottelulla (Saraste 2010, 181), pyrin valitsemaan myös lopullisen kuvasarjani kuvat samaa kaavaa noudattaen. Vaikka olin aikonut kuvauksissa hakea aktiivisesti monen tylisiä kuvakulmia ja vuorotella erilaisten rajausten kesken, huomasin aineistoa läpikäydessäni kuvanneeni kuitenkin enimmäkseen melko samalla tavalla rajattuja kuvia. Rajaus yksittäisissä kuvissani oli kuitenkin harkittua ja tietoista. Usein poimin nurkkia, oviaukkoja tai ikkunoita kehystämään kuvan varsinaista sisältöä. Mielestäni rajaus edellä mainittujen "kehysten" mukaan loi tunnetta kodin turvallisuudesta ja suojasta, sekä nosti myös itse pääkohteen kauniilla tavalla esiin.

Alun perin kuvasarjan kuvien määräksi oli hahmoteltu 5-8 kuvaa, mutta kuvia valikoidessani tuntui etenkin viiden kuvan lukumäärä jättävän kokonaisinformaation kodista liian vähäiseksi. Lähikuvien niukkuus aineistossani pakotti valitsemaan lopulliseen kuvasarjaan enemmän väljemmällä rajauksella toteutettuja otoksia, ja lopulliset valinnat hieman samantyylisten kuvien kesken tuntuivat haasteellisilta. Kuvia valitessani ja taittoa työstäessäni huomasin myös, että mitä vähemmän kuvia valitsen, sitä suuremman huomio- ja painoarvon kukin kuva väkisinkin saa. Sarasteen mukaan (2010, 185) kuvien määrä kuvasarjassa onkin suoraan verrannollinen niistä saatavaan informaatioon, niukka aineisto lisää aina yksittäisten kuvien emotionaalista vaikuttavuutta. Vihdoin kuvat ja kuvaparit kuitenkin löysivät taitosta omat luontevimmat paikkansa, ja 12 yksittäisestä kuvasta koostuva kuvasarja sai sitä kautta lopullisen muotonsa.

5.3 Omien kuvien analyysi

Seuraavaksi analysoin kahta mahdollisimman erilaista kuvasarjani kuvaa semioottisen kuva-analyysin keinoin. Analyysissa pyrin mahdollisimman objektiiviseen näkökulmaan. Tavoitteeni on etäännyttää itseni tekijän roolista sekä jättää mahdollisimman vähälle huomiolle omat intentioni kuvan tekijänä.

Analyysin aluksi kuvailen valokuvassa näkyvät asiat ja tapahtumat, sekä tarkastelen kuvan peruselementtejä, kuten sommittelua, värejä, muotoa sekä kuvan yleistä tunnelmaa. Tämän jälkeen etsin kuvasta lisämerkityksiä kuvailemalla syvällisemmin sisältöä sekä rakenne-elementtien keskinäisiä vaikutussuhteita. Kuvasta löytyneiden konnotaatioiden ja merkityssisältöjen avulla täydennän kuvan semioottista viestiä, sekä pohdin, onnistuuko kuva kertomaan jotain olennaista kodista sekä asukkaiden persoonasta ja identiteetistä.

Kuvassa 8 on levyjä vinyylisoittimella kuunteleva mies, sekä tangossa voimisteleva nuori tyttö. Miehen käsissä on levy, jota hän on tutkimassa, mutta katse on siirtynyt hetkeksi ympäröiviin tapahtumiin. Voimistelevan tytön vartalossa on havaittavissa liikkeestä syntyvää epäterävyyttä, kamera on selkeästi pysäyttänyt hetken, joka muuttuu nopeasti. Henkilöiden vaatetus sekä taustalla näkyvät

asiat ja esineet kuten tv-taso, televisio, matto sekä sisäovi kertovat kuvauspaikan olevan koti, ehkä olohuone. Dynaaminen pystykuva on sommiteltu klassisesti, valittu rajaus ja eri elementtien sijoittuminen kuvapinnalla korostavat liikettä, linjoja sekä viivoja. Alaosa on tunnelmaltaan raskaampi. Yläpuolen tyhjä tila antaa kuvan hengittää sekä tarjoaa katsojalle mahdollisuuden kääntää huomio kuvan keskeisiin tapahtumiin. Värimaailma on hallittu, siniset ja mustat yksityiskohdat tuovat kontrastia muuten niukkaan ja vaaleavoittoiseen värimaailmaan.

Kuva 8. Kuvasarjasta ”Koti valokuvaajan kertomana” (Siira 2016).

Kuvapinnalta on löydettävissä lukuisia jännitteitä sekä toisiaan korostavia vastakohtaisuuksia. Vasempaan alaosaan sijoittuneen miehen asento on staattinen

ja pysähtynyt, diagonaalisen linjaan asettuneen tytön vartalo taas kevyt ja täynnä liikettä. Levysoitin ja vinyylilevyt viittaavat menneisyyteen, aikaan, jolloin levyjä kuunteleva mies oli nuori. Tytön nuoruus on valokuvan preesens, hetkeen vangittu kepeä ja vaivaton liike tangon ympärillä. Tumma ja synkkä levynkansi korostaa valokuvatun tilan vaaleutta, ja siinä missä levynkannen hirviö, kuutamo sekä kodin ulkopuoliseen maailmaan viittaava pimeä metsä näyttävät uhkaavilta, on kuvatussa tilassa aistittavissa täysin päinvastainen tunnelma. Valokuvassa vallitseva päivänvalo ja henkilöiden tekemiset viestivät vapaahetkestä sekä keskipäivän kiireettömyydestä, kenties perheen kesken vietetystä viikonlopusta.

Kodin suojaava tuntu on läsnä asukkaiden olemuksessa, tila on heille turvallinen paikka jossa voi toteuttaa itseään sekä viettää aikaa yhdessä. Kuva onnistuu viestimään selkeästi asukkaiden lempiharrastuksista ja mielenkiinnon kohteista. Liikkeen tuntu sekä viittaukset menneisyyteen korostavat toisaalta nykyhetkeä, mutta tuovat katsojan myös tietoiseksi ajankulun vääjäämättömyydestä. Näin eletty elämä ja nykyisyys kietoutuvat kuvassa kokonaisvaltaisella tavalla yhteen. Katsoja hahmottaa ajallisen jatkumon, jonka kautta koti muodostuu asukkailleen merkitykselliseksi sekä tärkeäksi.

Kuva 9 on lähikuva työpöydästä, jossa on muistiinpanovälineitä, lehtiä, rasioita sekä yksi hieman suurempi värikäs laatikko. Pöydällä on myös lasikarahvi, kuva vauvasta sekä kättä esittävä kipsiveistos joka on aseteltu laatikon päälle. Seinää peittää vaalea tapetti, jossa on kasviaiheisiä kuvioita sekä ornamentteja. Pöydällä on avonainen lehtiö, jossa on mustalla tussilla kirjoitettua tekstiä, kynä lepää viistosti muistiinpanojen päällä. Kuva on vaakakuva, mutta horisontaalista ja rauhallista linjaa rikkoo valittu kuvakulma, joka asettaa pöydän sekä kuvassa näkyvät esineet diagonaaliin. Katse kiertää ensin kuvan etualalla, mutta hakeutuu nopeasti kuvan linjoja mukaillen oikean yläkulman värikkääseen laatikkoon sekä käsiveistokseen. Värimaailma kuvassa on yleisvaikutelmaltaan neutraali sekä vaalea, mutta neonoranssi laatikko tuo siihen mielenkiintoa ja rikkoo sopivasti liiallista harmoniaa.

Kuva 9. Kuvasarjasta ”Koti valokuvaajan kertomana” (Siira 2016).

Kuvassa on näennäisestä harmoniasta huolimatta selkeä ristiriita. Kuva viittaa voimakkaasti muualle: jokin on näkymättömissä tai ulkopuolella mutta silti hyvin tietoisella tavalla läsnä. Avonainen lehti paljastaa muistiin kirjoitetut ajatukset, joku palaa tämän pöydän ääreen vielä. Pöydällä on esillä rasioita ja laatikoita, joiden kannet vaalivat uskollisesti omistajansa salaisuuksia. Vauvan kuva nojaa karahviin, kuva on taatusti merkityksellinen pöydän ääressä työskentelevälle henkilölle. Kuka on tämä muistiinpanonsa jättänyt henkilö, entä kuka pienokainen kuvassa? Taustalla eloton käsiveistos inhimillistyy, viittaa ja vaatii puheenvuoroa, mutta ei silti paljasta mitään.

Kuva viestii yksityisestä paikasta kodissa, ja pöydälle unohtuneet muistiinpanot ja esille asetetut esineet vahvistavat leimaa tilan henkilökohtaisuudesta. Käsiveistos on ehkä työpöydän omistajalle muisto, kenties lapsen tekemä ja siten symboli tietylle elämänvaiheelle. Kuva vauvasta pöydällä edustanee jotain samaa, ehkä sitä katsomalla voi muistaa jonkin tietyn hetken erityisyyden. Lukuisista kuva-alan vihjeistä huolimatta katsoja ei saa täysin jännitteitä purettua, kysymyksiä syntyy enemmän kuin kuva kykenee tarjoamaan vastauksia.

6 Yhteenveto

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tarkastella, kuinka koti ja asukkaiden identiteetti heijastuvat kodista kuvatuissa interiöörikuissa. Havainnointini keskittyi omaan toimintaani valokuvaajana, ja opinnäytetyön toiminnallisessa osiossa tuotin näkemykseni mukaisen kuvasarjan yhdestä kodista. Lähtökohtani ollessa hyvin vahvasti tulkinnallinen sekä tapauskohtainen, tiesin jo etukäteen, ettei opinnäytetyö kykene vastaamaan tyhjentävästi kysymykseen kodin oikeaoppisesta kuvaamisesta. Tietoperustan tarjoaman kirjallisuuden avulla löysin kuitenkin ne työkalut, joiden avulla valitsin haluamani näkökulman, sekä kykenin perustelemaan sitä tukevat ilmaisulliset valinnat. Voidaankin sanoa, että onnistunut viestintä valokuvien välityksellä vaatii ensisijaisesti välineen hallintaa. Vasta teknisen osaamisen kautta valokuvaajan on mahdollista valita, millaisena kuvauskohteen haluaa esittää.

Kuviani ulkopuolisen silmin analysoidessa, huomasin konkreettisesti, kuinka paljon etenkin tiukemmin rajatut lähikuvat vaativat kerrontaa tukevaa kuvasarjaa rinnalleen. Koska halutaan kertoa kuvien välityksellä kodista jotain olennaista, on välttämätöntä, että valokuva kykenee herättämään katsojan mielenkiinnon olemalla visuaalisesti kiinnostava sekä tarpeeksi narratiivinen. Etenkin kertomuksellisuus on kodista kertovalle kuvalle tärkeää. Vasta kuva-alan vihjeiden kautta katsojan on mahdollista täydentää juonta ja rakentaa sitä kautta kuvasta ehjempi. Katsojan kuvan päälle maalaama tarina ei tietysti ole absoluuttisen tosi, sillä kuva itsessään tarjoaa katsojalle pelkän ehdotuksen. Katsojan kompetensseista kuitenkin riippuu, kuinka paljon kuvasta on mahdollista saada irti. Ymmärrys estetiikasta sekä kyky rikkaaseen mielikuvitukseen tuovat kuvatulkiintaan enemmän ulottuvuutta. Tällöin kuvista saatava elämys on myös kokemuksesta katsojalle huomattavasti kokonaisvaltaisempi.

Raporttia kirjoittaessani tuskastuin välillä verbaliikan kömpelyyteen tavoittaa sanoista vapaa mielen sisäinen tunne tai assosiaatio. Vaikka käytin välillä paljonkin aikaa oikeiden sanojen etsimiseen, turhauduin siitä, että kirjoitettu kieli ei taipunut täysin välittämään ajatustani lukijalle. Prosessin myötä ymmärsin kui-

tenkin kuvien yhteyteen liitettyjen sanojen tärkeyden, sillä vasta lauseet kykenivät ankkuroimaan kuvat vahvimmin haluttuun kontekstiin. Ottamieni kuvien viestit ja merkityssisällöt olisivatkin todennäköisesti toisenlaisia, jos kuvat esitettäisiin eri käyttöympäristössä tai ilman selventävää kuvasarjan nimeä.

Opinnäytetyöni suurin haaste liittyi siihen, kuinka valokuvata kotia mahdollisimman rehellisesti, mutta niin että kuvaan jää tilaa myös omalle tulkinnalleni. Prosessin myötä koko käsitykseni totuudesta kuitenkin muuttui, sillä ymmärsin, että totuus kuvassa on aina subjektiivinen ja sitä kautta myös käsitteenä äärimmäisen häilyvä. Toisin sanoen totuus ei ollutkaan ulkoisesti kuvaan vangittavissa oleva asia, sillä se olikin jotain, joka oli mahdollista tuoda valokuvaan näkyväksi ainoastaan oman kokemuksen kautta.

Asukkaiden keskinäinen vuorovaikutus tilassa sekä heidän toimintansa kodissa olevia asioita ja esineitä kohtaan muodostivat lopulta selvän kantavan teeman kuvasarjalleni. Rungas henkilöiden läsnäolo kuvissa - usein jopa pääroolin kautta - oli tietoinen valintani. Lähestymistapani osoittautui oikeaksi, sillä vasta asukkaita esittävien kuvien myötä kykenin kääntämään oman kokemukseni kuvauskohteenani olleesta kodista valokuvan kielelle.

7 Pohdinta

Kirjallisuuden rakentaminen ympäristöpsykologian sekä valokuvatutkimuksen ympärille tarjosi hedelmällisen perustan opinnäytetyölleni. Tekijälähtöiselle tutkimukselle ominainen vuoropuhelu pohdintoineen taas pakotti kyseenalaistamaan sekä perustelemaan omia valintoja, jolloin myös toteutuksesta tuli harkitumpaa ja ammattimaisempaa. Mikäli olisin tietopohjassani lähestynyt aihetta eri tavoin ja analysoinut oman kuvasarjani pohjaksi esimerkiksi suuren määrän sisustuslehtien kotikuvia, olisi oma toteutukseni saattanut jäädä sisällöltä tyhjemmäksi sekä myös itselleni etäisemmäksi. Vaikka lopputulos kuvasarjassani muistuttaakin perinteisiä sisustuslehden kuvia, tarjosi valitsemani tietopohja ja sen haltuunotto kuitenkin mahdollisuuden lähestyä valokuvaajana kotia halua-

mallani tavalla. Juuri valinnan mahdollisuudessa oli sen vapaus. Tällöin myös muualta omaksutut vaikutteet olivat tietoisesti mukaan poimittuja, eikä kuvasarjasta tullut pelkkää ulkokohtaista ja sisällöltään onttoa toisaalla nähdyn toistoa.

Oman ammatillisen ydinosaamisen ulkopuolelta aiheensa lainaava opinnäytetyö johdatti välillä melko kauas omalta mukavuusalueelta. Prosessi kävi tästä johtuen välillä myös melko haastavaksi, vaikka aihevalinta olikin itselleni äärimmäisen mieluisa ja kiinnostava. En ollut osannut etukäteen myöskään varautua siihen, kuinka paljon tulen kertomaan itsestäni ottamieni kuvien sekä niiden auki kirjoitetun pohdinnan myötä. Ottamani valokuvat eivät siis lopulta olleetkaan objektiivisia kuvia kodista, sillä kuvat ja niistä kirjoitetut analyysit toivat näkyväksi tapani hahmottaa maailmaa - *sen mitä ja miten näen*. Mielenkiintoista olisikin palata aiheeseen uuden kuvasarjan myötä vielä myöhemmin, kuinka paljon toteutus poikkeaisi jo tehdystä, kun valokuvaustaidot ajan myötä karttuvat tai oma elämäntilanteeni muuttuu. Entä näkisinkö eri tavalla ottamani kuvat, jos ajallista etäisyyttä niihin olisi mahdollista ottaa vuosi tai jopa kaksi?

Haasteellisuudestaan huolimatta opinnäytetyö oli äärimmäisen antoisa, sillä se tarjosi valokuvaustaitojen kehittymisen lisäksi myös mahdollisuuden syventää visuaalista osaamista niin kuvan rakentajana kuin tulkitsijana. Tutkimuksellisen otteen hallinnan ja sujuvan raportoinnin lisäksi opinnäytetyö opetti tarkastelemaan omia toimintatapoja kriittisesti sekä useammasta eri näkökulmasta. Myös kunnioitukseni kotia sekä sen ainutlaatuisuutta kohtaan lisääntyi opinnäytetyöprosessin tarjoaman tiedon myötä. Uskon että kokemus rikastaa ajatusmaailmaani myös sisustussuunnittelijana.

Lähteet

- Aaltojärvi, I. 2005. Kaikki kotona? Kotikäsitteen jäljillä mikro- ja makrotasojen rajapinnassa. Pro Gradu -tutkielma. Sosiologia. Tampereen Yliopisto: Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: Juva: WSOY.
- Berger, J. 1987. Toisinkertoja. Helsinki: Literos.
- Elo, M., Snellman, T. & Laakso, H. 2007. Toisaalta tässä. Valokuva teoksena ja tutkimuksena. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Karvinen, P. 2014. Mitä koti sinulle merkitsee? Suomen Asumisoikeus Oy. <https://www.asokodit.fi/asukkaille/kotikulma/?nid=26445&type=7>. 4.4.2016.
- Kella, M. 2014. Käännöksiä. Maisema, kasvot ja esittäminen valokuvassa. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Laakso, H. 2003. Valokuvan tapahtuma. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lintunen, M. 2007. Baabelin kuvat. Helsinki: Like.
- Luukkonen, I. 2004. Valokuvan merkitysydintä metsästäessä. <http://www.ismoluukkonen.net/about/merkityksia.html>. 4.4.2016.
- Mäkikoskela, R. 2008. Representaation käsitteestä. Synnyt – Taiteen tiedonala 3/2008.
- Pallasmaa, J. 2004. Identiteetti, intimiteetti ja kotipaikka. Arkkitehti 1/1994.
- Saraste, L. 2010. Valokuva: muisto, viesti, taide. Helsinki: Musta taide.
- Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Sontag, Susan 1984 (1977). Valokuvauksesta. Suomentaneet Kanerva Cederström ja Pekka Virtanen. Helsinki: Love kirjat.
- Weston, E. 1984 (1943). Valokuvallinen näkeminen. Suomentanut Martti Lintunen. Teoksessa Kuvista sanoin 2. Toim. Lintunen, Martti. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.

KOTI VALOKUVAAJAN KERTOMANA

Opinnäytetyön produktio-osa

Elina Siira

KARELIA AMMATTIKORKEAKOULU

Muotoilun koulutusohjelma

NATHAN
WILLIAMS

KINFOLK HOME

KEA® ESITTÄÄ LÖYDÄ! OSA 1 VAATTEIDEN JA KENKIEN SÄILYTYS KAHDEKSASSA NODISSA

